

Nr 81

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängning av det skandinaviska luft- fartssamarbetet inom SAS m. m.

(4:e avd.)

I propositionen nr 134 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 3 april 1959, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att dels godkänna ett vid statsrådsprotokollet fogat avtal om förlängning av konsortialavtalet den 8 februari 1951 mellan de samverkande skandinaviska luftfartsbolagen, dels ock i enlighet med i statsrådsprotokollet angivna grunder med de danska och norska regeringarna träffa avtal om förlängning för perioden den 1 oktober 1960—den 30 september 1965 av garantien till de i SAS-konsortiet ingående bolagen.

I proposition den 17 november 1950, nr 260, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen bland annat att bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna ett förslag till konsortialavtal mellan Aktiebolaget Aerotransport (ABA), Det Danske Luftfartselskab A/S (DDL) och Det Norske Luftfartselskap A/S (DNL).

Sedan riksdagen lämnat Kungl. Maj:t det begärda bemyndigandet, godkände Kungl. Maj:t den 23 februari 1951 ifrågasvarande konsortialavtal, vilket den 8 februari 1951 undertecknats av de tre bolagen. Detta avtal är gällande till och med den 30 september 1975, såvida icke avtalet enligt särskilda bestämmelser i detsamma upphör att gälla vid en tidigare tidpunkt.

Till konsortialavtalet har sedermera eller den 7 maj 1956 mellan de tre bolagen träffats ett tilläggsavtal innefattande bestämmelser om bolagens inbördes förhållande i händelse av krig eller liknande omständigheter.

Sedan således SAS-konsortiet bildats år 1951, träffade de danska, norska och svenska regeringarna den 20 december samma år ett avtal rörande samarbete på luftfartens område. Detta avtal gäller så länge samarbetet i SAS upprätthålles. Efter den 1 oktober 1974 kan avtalet emellertid sägas upp av envar av de fördragsslutande parterna med tolv månaders varsel.

De tre regeringarna träffade den 20 december 1951 även en överenskommelse om vissa ekonomiska garantier till de i konsortiet ingående bolagen.

Förenämnda garantiöverenskommelse gällde under en femårsperiod till och med den 30 september 1955.

I proposition den 11 mars 1955, nr 147, hemställde Kungl. Maj:t om riksdagens bemyndigande att med de danska och norska regeringarna träffa avtal om förlängning av garantien till de i SAS-konsortiet ingående tre bolagen. Sedan riksdagen lämnat det begärda bemyndigandet, träffade de tre regeringarna den 29 september 1955 ny överenskommelse om ekonomisk garanti till bolagen. Denna nya överenskommelse avvek från 1951 års överenskommelse allenast i det avseendet att garantibeloppen höjdes.

1955 års garantiöverenskommelse har såsom *bilaga 1* fogats till propositionen.

Till följd av garantiavtalet har riksdagen för ett vart av budgetåren 1956/57—1958/59 under fonden för låneunderstöd anvisat 5 milj. kr. till Garanti till Aktiebolaget Aerotransport för räkenskapsåren 1955/56—1957/58. I årets statsverksproposition har för budgetåret 1959/60 samma belopp äskats för räkenskapsåret 1958/59.

Garantibeloppen har ännu icke till någon del behövt tagas i anspråk.

I skrivelse den 12 januari 1959 har ABA hemställt om godkännande av ett mellan de i konsortiet ingående bolagen den 16 december 1958 träffat avtal om att på oförändrade villkor förlänga konsortialavtalet med tio år, d. v. s. fram till och med den 30 september 1985. Samtidigt har bolagen enats om att förlänga tilläggsavtalet den 7 maj 1956 på samma tid. Avtalet om förlängning förutsätter det godkännande av behöriga myndigheter i de tre staterna som må erfordras.

I framställningen framhålles bl. a. att som en följd av konsortialavtalets förlängning regeringsavtalet den 20 december 1951 bör ersättas med ett nytt avtal av enahanda innehåll som det nuvarande, dock med den ändringen i förhållande till detta att uppsägning skall kunna ske först efter den 1 oktober 1984. Som en konsekvens av dessa förlängningar borde de för ABA, DDL och DNL till och med den 30 september 1975 gällande trafikillstånden förlängas att med oförändrad principiell innebörd gälla till och med den 30 september 1985. Vidare förutsättes att samma principer för lösandet av bl. a. skattefrågor och valutaspörsmål, vilka för närvarande gäller för SAS' verksamhet, skall komma att tillämpas under den förlängda giltighetstiden för konsortialavtalet.

Därjämte framhålles, att av amerikanska långivare som villkor uppställts att ett statligt garantiarrangemang kommer att finnas även i fortsättningen. Dessa förutsätter således att garantiöverenskommelsen före 1959 års utgång förlänges för ytterligare en femårsperiod (1 oktober 1960—30 september 1965) och att garantibeloppen för denna period höjes med 50 procent. Vissa ändringar i överenskommelsens text föreslås också.

Det mellan de i konsortiet ingående bolagen träffade avtalet om förlängning av konsortialavtalet den 8 februari 1951 har som *bilaga 2* fogats till statsrådsprotokollet.

Över ABA:s framställning har yttrande avgivits av luftfartsstyrelsen.

Departementschefen har anfört följande.

Det nuvarande samarbetet inom SAS-konsortiet har skapat förutsättningar för och även resulterat i att de tre skandinaviska länderna i dag tillsammans har ett väl utbyggt flygföretag, som driver en vittgrenad inrikes och internationell lufttrafik och som hittills förmått framgångsrikt hävda sig i konkurrensen med andra länders flygbolag. Det torde vara en allmän uppfattning, att det inom konsortiet etablerade samarbetet varit till gemensamt gagn för de skandinaviska länderna och att det är ett samfällt intresse för dessa att samarbetet bevaras.

De inom konsortiet samverkande moderbolagen har funnit det angeläget, att man redan nu bestämmer sig för att samarbetet, som enligt gällande avtal upphör den 30 september 1975, förlänges ytterligare tio år. Ett av skälen härtill är att det blivit mer och mer nödvändigt för SAS att träffa dispositioner av långfristig karaktär, som ofta sträcker sig in i tiden efter det nuvarande avtalets utgång. Bland annat har SAS på grund av flygets snabba utveckling och då särskilt övergången till jetmateriel för finansiering av sina investeringar sökt skaffa sig långfristiga krediter och även lyckats få utfästelser därom hos amerikanska kreditinstitutioner. För att SAS skall kunna utnyttja ifrågavarande lånemöjligheter är det erforderligt, att det nu gällande konsortialavtalet mellan moderbolagen förlänges. Bolagen är ense om att denna förlängning lämpligen bör ske med ytterligare tio år eller till och med den 30 september 1985. Detsamma gäller det den 7 maj 1956 träffade tilläggsavtalet innefattande bestämmelser om moderbolagens inbördes förhållanden i händelse av krig och liknande omständigheter.

Det svenska moderbolaget, ABA, har hemställt att statsmakterna, som tidigare godkänt konsortialavtalet, nu även måtte godkänna den mellan moderbolagen träffade överenskommelsen om förlängning av detsamma.

Enligt min mening talar tungt vägande skäl för att statsmakterna konfirmerar den mellan bolagen överenskomna förlängningen av konsortialavtalet. Efter samråd med de danska och norska transportministrarna vill jag därför förorda att förlängningen godkännes av statsmakterna.

Vad beträffar ABA:s framställning om ändring av det den 20 december 1951 träffade regeringsavtalet rörande samarbete på luftfartens område faller denna fråga inom ramen för Kungl. Maj:ts befogenheter. Jag torde framdeles få återkomma till detta spörsmål, sedan frågan om förlängning av konsortialavtalet slutligt avgjorts.

De av ABA upptagna koncessionsspörsmålen kan också lösas inom ramen för de befogenheter som tillkommer Kungl. Maj:t. Även dessa spörsmål torde jag ånyo få anmäla vid ett senare tillfälle. Skattefrågorna synes liksom hittills icke föranleda några åtgärder från statsmakternas sida. Valutaspörsmålen torde förutsättas allttjämt kunna bli lösta genom överenskommelse mellan de tre ländernas centralbanker i den mån så är nödvändigt.

Med hänsyn till vad som anförts i ABA:s framställning anser jag att garantiöverenskommelsen bör förlängas för ytterligare fem år räknat från och med den 1 oktober 1960 och att garantibeloppen därvid bör höjas med 50 procent. Ett bifall härtill från statsmakternas sida innebär ett åtagande

att anvisa 7,5 milj. kr. årligen under en femårsperiod från och med budgetåret 1961/62. I likhet med vad som gäller de anslag, som anvisats på grund av den nuvarande garantien, bör någon avskrivning av beloppen icke ske.

Vad beträffar den närmare utformningen av villkoren för åtnjutande av garantien ansluter jag mig till förslaget om att i garantiöverenskommelsen införes en bestämmelse av innehåll att garantien i första hand bör användas för att täcka underskott som uppkommit i den genom konsortiet drivna rörelsen. En sådan bestämmelse torde lämpligen böra intagas i artikel 2. Vidare anser jag att bestämmelsen i artikel 4 uti gällande garantiöverenskommelse bör överföras till den nya överenskommelsen med den ändringen att garantibelopp, som ej betalats tillbaka den 1 oktober 1985, under vissa förutsättningar kan eftergivvas.

Såsom framgår av det föregående har i några av de amerikanska låneavtalen införts en bestämmelse som enligt ABA under vissa förutsättningar skulle kunna begränsa moderbolagens möjligheter att av sina överskott betala tillbaka erhållna garantibelopp. Sådan återbetalning får således enligt låneavtalen icke ske om summan av återbetalade garantibelopp och 200 procent av de utdelningar, som SAS från och med den 1 oktober 1957 betalt ut till moderbolagen, överstiger summan av de garantibelopp, som moderbolagen erhållit av staterna, och konsortiets på visst sätt beräknade nettoresultat från och med samma tidpunkt. Syftet med denna begränsning torde vara att konsortiet skall få behålla rörelsekapital i tillräcklig omfattning.

I detta sammanhang må erinras om att enligt artikel 3 i gällande garantiöverenskommelse moderbolagen är skyldiga att betala tillbaka lyftade garantibelopp av sina respektive överskott. Däremot stadgas icke i överenskommelsen när och hur återbetalningen skall ske. Det föreskrives allenast att närmare regler om återbetalning skall fastställas genom överenskommelse mellan vederbörande stat och bolaget. Syftet med denna föreskrift torde ha varit — liksom nu avses med nyssnämnda klausul i de amerikanska låneavtalen — att ordna återbetalningen på sådant sätt, att konsortiet icke försättes i likviditetssvårigheter. Med hänsyn härtill och då SAS dessutom enligt låneavtalen åtagit sig att till moderbolagen dela ut högst 50 procent av dess på visst sätt beräknade nettoresultat, torde låneavtalen i praktiken knappast medföra någon förändring i redan nu gällande förhållanden. Därest emellertid denna begränsning i visst fall skulle bli av betydelse, måste artikel 3 i garantiöverenskommelsen, vid träffandet av sådan överenskommelse om de närmare reglerna för återbetalning, varom talas i samma artikel, anses ge vederbörande stat och bolag möjlighet att taga vederbörlig hänsyn till nu ifrågavarande bestämmelse i de amerikanska låneavtalen. Jag förutsätter därför att, därest riksdagen ej uttalar någon erinran häremot, vid uppgörandet av sådan överenskommelse, som angives i artikel 3, den åsyftade bestämmelsen i låneavtalen kommer att beaktas av statsmakterna. Med anledning av vad sålunda anförts finner jag ej nödvändigt att i detta hänseende föreslå någon ändring i nu gällande garantiöverenskommelse. Jag vill vidare framhålla, att moderbolagen förklarar sig icke ha något att erinra mot att i garantiöverenskommelsen intages en föreskrift av innebörd att moderbolag är skyldigt att betala tillbaka lyftade garantibelopp icke allenast av sitt överskott utan jämväl av andra medel, som av konsortiet må komma att ställas till förfogande för sådant ändamål.

Det förhållandet att garantiöverenskommelsen prövas av riksdagen, bör enligt mitt förmenande icke utgöra hinder för Kungl. Maj:t att, efter hörande av moderbolagen, komma överens med de danska och norska regeringarna om de mindre jämkningar i garantiöverenskommelsen, som i framtiden må kunna befinnas påkallade.

Jag vill slutligen upplysa om att förslag om godkännande av förlängning av konsortialavtalet och om förlängning av garantien till de i SAS-konsortiet ingående bolagen inom den närmaste framtiden torde komma att framläggas i Danmark och i Norge.

Utskottet. I likhet med departementschefen anser utskottet den mellan de i SAS samverkande bolagen överenskomna förlängningen t. o. m. den 30 september 1985 av konsortialavtalet av den 8 februari 1951 böra godkännas. Likaledes bör nu gällande garantiöverenskommelse på sätt i propositionen föreslagits förlängas för ytterligare fem år räknat fr. o. m. den 1 oktober 1960. Då utskottet ej heller i övrigt funnit anledning till erinran mot vad departementschefen i förevarande sammanhang anfört och förordat hemställer utskottet,

att riksdagen må

I. bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna ett vid statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 3 april 1959 fogat avtal om förlängning av konsortialavtalet den 8 februari 1951 mellan de samverkande skandinaviska luftfartsbolagen,

II. bemyndiga Kungl. Maj:t att med de danska och norska regeringarna träffa avtal om förlängning för perioden den 1 oktober 1960—den 30 september 1965 av garantien till bolagen och om förhöjning samtidigt av de årliga garantibeloppen till högst 6,75 milj. danska kr. för Danmark, 6,75 milj. norska kr. för Norge och 7,5 milj. svenska kr. för Sverige.

Stockholm den 24 april 1959

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herrar Näsström, Gillström, Einar Persson, Birger Andersson, fröken Andersson, herrar Bergman, Holmqvist, Pålsson, Rikard Svensson, fru Wallentheim, herrar Nils Theodor Larsson, Jacobsson, Herbert Larsson, Anders Johansson och Edström; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Åkerström, Pettersson i Degerfors, Malmborg, Thapper, Rubbestad, Staxäng, Persson i Växjö, Gustafsson i Stockholm, Svensson i Stenkyrka, Nilsson i Göingegården, Blidfors, Andreasson, Nihlfors och fröken Vinge.